

^v**SOLSKI PRIJATEL.**

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 5. V torek 1. februarja 1853. II. tečaj.

Tonček v šoli.

„Pokaži mi svojo šolsko izbo, da vidim, kdo si in kako delaš“, pravi g. Kellner. Lepo so učitel šolsko izbo očedili in okinčali. Nabrali so pri nekih šolskih prijateljih nekaj dnarja in si nakupili svete podobe, katerih ne sme v nobenej kersšanskej šoli manjkati. Tam na steni je visela podoba: „Jezus na križi“, tam podoba sv. Marie preč. device, na unej strani je visel sv. Alojz, patron šolske mladine, ja tudi podoba našega svitl. cesarja ni manjkala. U tako krasno okinčano izbo so otroci kaj radi hodili, in novaki so kaj začudjeno po šoli ogledovali! Sedaj so učitel svoje roke sklenili in počasno in serčno nekaj pomolili. Vsim učencom se je na licu poznalo, da čutijo, kar molijo.

Po molitvi začno učitel prijazno govoriti:

Ljubi otroci! Serčno me veseli, da je vas toliko v šolo prišlo. Upam in pričakujem, da bote tudi znanprej pridno in radi v šolo hodili; le iz šole ostajati nikar. Otroke imam jaz iz serca rad, zato rad vidim, da so zmiram okolj mene. Rad se š njimi pogovarjam, jim rad kaj novega in lepega pravim, in jim marsiktero veselje napravim. Veselite se taj vselej na šolo; vselej bote kaj slišali, vidili in se učili, kar bo Vam za veselje pa tudi za srečo. — Za to pa, da bom vam lepe reči pravil in kazal, je treba, da tudi vi meni kaj obljubite. — Obljubiti mi morate, da bote vselej v šolo prišli in brez silne potrebe ne bote izostali, da bote v šoli tiho sedeli, zvesto gledali in pazili na to, kar vam bom povedal, in tudi pridno se učili in naredili, kar vam bom naložil in zaukazal. Obljubiti mi morate tudi to, da bote se med seboj lepo imeli,

se kot bratci in sestre ljubili, in se vsega med seboj varvali, kar bi drugim ne bilo ljubo in jih bolelo.

Alite! da mi to obljubite, — kaj ne? Vsi vkupej mi to obljubite; recite taj vsi vkup za menoj:

„Mi hočemo pridni biti, tiho sedeti in dobro paziti. Mi hočemo vse radi in s veseljem storiti, kar bojo nam učitel vkazali!“

No! tako je lepo in prav! le nikolj ne pozabite na to, kar se je sedaj godilo. Storite vse to: tako bote veselje napravili svojim ljubim starišem, ki tako lepo za vas skerbijo; — tako bote dopadli vsim ljudem in tudi nebeškemu očetu; — tako se bote veliko lepega naučili, bote na zemlji vse svoje žive dni srečno živeli, in po smerti v nebesa prišli! Bog Vam pomagaj!!

Učiteljski shodi na Kranjskem leta 1851—52.

(Po časopisu: „Oesterr. Schulbote,“)

Učiteljski shodi po Kranjskem še niso toliko spoštovani in vpeljani, kolikor bi zaslužili. Vendar se je pokazalo, da so učiteljski shodi po tistih dehantijah, kjer se redovno skličejo in jih šololjubni dehanti vodijo, veliko lepega in dobrega sadja obrodili. Ti shodi so jako imenitni! Oni učitelje spodbadajo, duševno se gibati in dušne moči napejati, in dajajo učiteljem serce, veselje in moč, svoje dolžnosti zvesto spolnovati. Slišati, kaj je te alj uni učitelj koristnega in modrega v šoli skusil in vpeljal, — pomenkovati se od imenitnih šolskih reči, — pretresovati nove učne načine in nove šolske knjige, — vaditi se v branju in spisovanju, — spodbadati se, da bi si naj vsi učitelji za svoj stan primerne knjige in šolske knjižnice alj bukvarnice napravili: — vse to očitno gotovo pripomaga, da bojo ljudske šole pravi pot nastopile, da se bode ljuba mladina po njih podučevala in odgojevala za časno in večno srečo.

Kratek popis učiteljskih shodov.

Ljublanska dehantija. Shod 13. okt. 1851. Kako opravljati posamezne učne predmete? šolski red v nedeljskejši šoli. — 9. marca 1852. Povedati, kaj je kdo zapazil in zvedel, ko je začel materni jezik po novem, boljšem načinu učiti; kako predmete

opravljati v 2. polletju; — nauk v petju, gledati na vse učence, tudi na slabейše.

Loška dehantija. 13. novemb. 1851. Kako vravnati ljudske šole s ednim razredom; kako napraviti šolsko knjižnico?

Radolska dehantija. 13. maja 1852. Kaj ima učitelju narbolj pri sercu biti; kako otroke vaditi, se prijazno in pošteno vesti; kako zabraniti, da otroci po letu šole ne zanemarajo.

Šmarska dehantija. 12. decem. 1851. v št. Vidu. Kaj je učitelju storiti, da bode občinam za šolo kaj mar; šolsko obiskovanje; kako vravnati šolo s ednim razredom. 15. aprila 1852 v Gornji Kerki: kako oživljati veselje do šolskega petja? 13. sept. 1852 v Šmarji: kaj storiti, da bojo otroci resnico ljubili in govorili? glaskovanje.

Litiška dehantija. 7. okt. 1851. Slovenske berila; kako vravnati šole s ednim razredom.

Novomeška dehantija. 23. nov. 1851. Kako vravnati šolo s ednim razredom; kako u šoli mir in pokoj obderžati brez kaznovanja. 28. febr. 1852. Nauk slovensko in nemško brati.

Ribniška dehantija. 30. sept. 1851. Alj učitel svojo dolžnost že spolni, ako le samo podučuje; kako storiti otroke v resnici bogaboječe in pobožne; kako razdeliti predmete po šolah v 1. in 2. razredu; odkod dobiti šolske darila. 19. jan. 1852. Nemški nauk je potreben; prava gorečnost učitelja; kako zamore učitelj pripomagati, da se bojo otroci tudi zvnaj šole lepo npravno zaderžali; — 5. maja 1852. Perva dolžnost za učitelja je, da je brumen in pobožen mož; kako pamet izobraževati; rajtanje iz glave; kako napraviti šolsko bukvarnico. — 3. aug. 1852; kako naj se učitelj obhodi s duhovnimi svoje fare; nauk v petju; otroci imajo svoje stariše spošтовati in vbogati.

Idriška dehantija. 30. sept 1851. Kako vravnati šole s ednim razredom; zakaj je mladina tako hudobna, in kaj storiti, da bode to bolje.

Cirkniška dehantija. 3. jun. 1852. Otroci naj se le o začetku šolskega leta v šolo jemljejo; kako učiti zajedno pisati in brati. 4. okt. 1852. Kaj od šolskih prostorov, slovenska slovkovnica

— mala in velika (Wand- und Handfibel) — je potrebna; učnina naj se odpravi; katehiziranje.

Postonjska dehantija. 4. dec. 1851. Kako vravnati šole s ednim razredom; kaj storiti, da bojo učenci učitelja radi imeli; kako se naj predmeti razdelijo na glavnih šolah. 6. maja 1852. Kako se obnašati pri rajtanju iz glave; kako otroke odgojevati, da postanejo zdravi in močni na telesu, dobri kristjani, in koristni državljani.

Ipavska dehantija. 1. sept. 1851. Kako vravnati šole s ednim razredom; kaj od gledarjev (Aufseher), ki se izmed učencov izvolijo; kako stariše spodbadati, da otroke pridno v šolo pošiljajo in tudi doma na nje dobro gledajo. —

C. k. deželna šolska oblastnija je tele vprašanja odločila, da bi jih učiteljski shodi leta 1852/53 pretresovali:

- a) Po letu veliko otrok zavoljo paše šolo zanemara. Kako bi se moglo temu narbolje v okom priti?
- b) Kaj imajo duhovniki in učitelji storiti, da bi si brumni in prebrisani mladenči učiteljski stan izvolili?
- c) Pri vsakem shodu se naj nekaj iz Vernalekove knjige: „Hilfsbuch zu dem ersten Sprach- und Lesebuche“ bere in pretrese, kako bi se pedagoške vodila, ki so v tej knjigi tako jasno in jaderno razložene, tudi v naše šole vpeljati dale. —

Moli in delaj.

Dva siromaška fantiča z ene vesi doma sta skupej beračila. Eden zmed njih se je imenoval Sigmund, prav pobožen fantič; rad bi bil v šolo hodil ali pa delal, pa to je bilo za njega žalostno, da se ga ni nobeden človek vsmilil. Drugimu je bilo Kašpar ime, in je imel le veselje potikati se. Spozabil je na Boga in na svojo dolžnost. Zjutrej, kder je vstal, in zvečer, preden se je spat podal, ni nikdar molil. Njegovi oče so to vidili, pa mu nič niso djali, temuč še le veseli so bili, da njim ni bilo potreba za fantiča skerbeti. Sigmund pa ni imel več starišev. Večkrat se je spomnil na nauke, ktere so ga rajna mamka učili. Djali so večkrat: Ljubo dete! človeka, kateri nikolj na Boga ne misli, tudi

Bog zapusti, in on postane potepuh; človeka pa, ki na Boga ne pozabi, in si prizadeva se kaj koristniga naučiti, gotovo tudi Bog ne zapusti. In taka se je tudi godila. En večer, ko sta fantiča čez noč postelje iskala, da bi se trudna od potovanja spočila, prideta k enimu skednu, odpreta vrata, in gresta na slamo spat. Prav terdno sta zaspala. Ko so pa zvonovi ljudje k juterni molitvi vabili, in petelinci in ptice Bogu na čast lepo prepevali, se Sigmund na prvo zbudi, pokliče Kašparja in mu reče: dobro jutro Kašpar! kako si kaj spal? — Kašpar pa kermižljeve oči briše rekoč: prav dobro. Sigmund pogovor zopet počne: Kašpar, meni se je necej senjalo, da sim svojo ljubo mamico vidil, kako so me lepo prosili, da naj se pri kakim kmetu pastirja vdinjam. Kašpar se posmehuje in reče: tega bi jaz že ne storil. Ko sta se fantiča tako pogovarjala, je domači hlapec vse slišal, in stopi v skeden rekoč: Lenuha! kaj tukaj počneta? Fantiča sta od strahu trepetala in se izgovarjala. Hlapec pa, kateri je mislil, da sta tatova, jih pelje k gospodarju. Kmet jih sprašuje: od kod prideta? — ali bi ne bilo bolj za vaji, ko bi delala, kakor da okrog beračita? — Sigmund pa trepeč odgovori: jaz bi rad delal, pa me nobeden noče. Kmet pa je rekel: pri nas je dela dovolj, samo ljudje ste prelipovi (leni), se dela s veseljem poprijeti. Sigmund to slišati, kmeta prosi, da naj ga v službo vzame, in res tukaj ostane. Kašpar pa je bil vesel, da mu je bilo mogoče se od hiše zmuziti. Pa poslušaj, kaj se je zgodilo. Sigmund si je prizadeval vse povelje svojiga gospoda natanjčno spolnovati. Gospodar vidi, kako da je fantič priden, in da nekaj pisati in brati zna, ga v šolo pošilja. Tudi v šoli so bili vsi gosp. učenci z njim zadovoljni, in kedar so ga vprašali, je med drugimi součenci nar bolj odgovarjal. S časom se je tudi naučil cerkvene reči, in je pri sveti maši skor vsaki dan gospodu fajmoštru stregel. Ko je fantič manjši šole dobro dokončal, so ga gosp. fajmošter vprašali, ali se hoče latinskega učiti? Fantič pa se tudi tega jezika s veseljem poprime, in njegov gospodar, kateri je bil bogat, ga v latinske šole pošlje. Prav dobro se je učil, in s pomočjo gosp. fajmoštra in kmeta duhovnik postal. Ljudje tiste občine, v kateri

je bil kaplan, so ga močno ljubili, ker je bil vsim prebivavcem izgled pobožnosti. —

Znajdla se je v ti občini tudi hiša, ker so bili hudobneži strahovani. Veliko tatov in razbojnikov je bilo dotje zapertih. Primerilo se je, da je bil nekega dne kaplan k enim tih hudodelnežev, kateri je bil k smerti obsojen, poklican. Duhovnik se zadovoljniga serca k njemu poda. Ko pa v ječo stopi, oj! koga zagleda? — bil je znani Kašpar. — Njegovo potikanje ga je tako daleč zapelalo, da je kradil in nazadne clo ropal. Ko je hudodelnik Sigmunda spoznal, je bil ganjen, in svoje pregrehe s razgrevanim sercam duhovniku obstal. Ali ti kes je bil za njegovo časno življenje prepozen, zakaj kmalo potem je moral na vislicah svoj konec vzeti.

Otroci! pogledjte, kaj z potepuhov postane. Varujte se tedaj potikanja, bodite pridni in bogaboječi, in radi vse to storite, kar vas pobožni ljudje učé, ako hočete tako srečni biti, kakor je bil Sigmund.

J. Eržen, š. p. v. C.

Svečnica.

O Maria, božja mati!

V tempelj neseš detice,

Hočeš tamkej očistvati

Čisto svoje serčice.

Vsa ponižna si spolnila,

Kakor tirjal Mojzes je,

Da bi tudi nas učila

Vdati božji volji se.

Žalost serčno ti naznanil

Simeon je stari mož,

Da ti dušo meč bo rnil,

Da solze točila boš.

In popolno si se vdala

V božje sklepe vsih reči,

Zvesta Bogu si ostala

Dobre in prebritke dni.

O devica, čista mati!

Čistost serc izprosi nam,

Daj pravice luč spoznati

Nam ubogim grešnikom.

Ti nam bodi mati mila

Prosi za nas Jezusa,

Daj, da srečno bi svetila

Smertna luč nam „svečnica.“

A. Praprotnik.

Listonoša.

* Iz *Gorice* smo dobili sledeče pismo: *Šolski prijatelj* nam v svojem prvem listu tega leta str. 8. nekej pové in svetuje, kar je pač vredno, da se dobro prevdari. Jaz (da vam resnico povem) sim že lani na to mislil (akoravno nisim nobenemu svoje misli o tej zadevi odkril), ali bi se ne dal postaviti bolj terden temelj društvu sv. Mohora s tem, da bi se, ako ne drugači, saj iz vsakoletnih dohodkov ali doneskov kej odložilo, da bi imelo društvo svojo istino (kapital), ki bi sčasoma vedno bolj rasla, dokler bi zadosti močna bila, in celemu društvu več življenja in moči dajala. Ko sim torej v omenjenem listu „*Šolskega prijatelja*“ bral, da bi se po izgledu česke in ilirske matice tudi pri našem društvu ravnati moglo, sim koj sklenil, Vam svojo misel o tej zadevi razodeti, kar sadaj izpolnim, ker dobro vem, da ne bode te važne misli tako meni nič tebi nič odstranili, in se je gotovo po moči poprijeli, ako bodo li odborniki vsi, ali saj njih večina se za njo oglasili. *Naj bi tadaj vsak, kdor bi hotel*, n. pr. *petdeset goldinarjev v petih letih, ali ob enem vložil*; in taki društveniki bi potem se zvali *utemeljitelji društva*, in bi do svoje smerti vse knjige zastonj dobivali, ki jih bode naše društvo na svetlo dajalo. Drugi pa, ki bi tega ne storili, bi svoje dosedanje letne doneske dajali, in svoje navadne pravice, kakor do sadaj, vživali. Najte! gospodje, prevdarajte tovažno stvar; preden bo, bolje bo! Nisim še imel prilike, z našimi tukajšnjimi vlastenci posebno čez to reč govoriti, ali nadjam se, da jih bo več radostno ta predlog pozdravilo. Bog daj dobro srečo! —

Drobtinčice.

* Iz *Wolfsberga* v Lavantinskej dolini na Nemškem slišimo vesele novice. Gosp. Lavoslav Sevník, tamošni mestni kaplan so letas slovensko šolo napravili. Več kot 80 otrok hodi u to šolo se slovensko učiti. Gospod Sevník pa ne učijo po suhej slovnici, temuč po novem učnem načinu — praktično po nazornem uku. Narprej vadijo otroke imenovati po nemško in po slovensko take reči, ki jih otroci okolj sebi vidijo, potem jih učé

kratke in lahke stavke; post.: kako se človek pozdravi zjutraj, zvečer itd. slednič dajo jim nemško-slovensko slovkovnico v roke, in dalej postopajo. Otroci imajo kaj veselja do šole in tudi stariši to napravo hvalijo. — Toliko jeden iskren in moder domorodec premore!

* Tole se nam pa iz Krp. na Kranjskem piše: „Kdor hoče učiti, mora sam kaj znati; kdor hoče taj v slovenski šoli — in le take po Slovenskim kaj prida donesó, — gladko po slovensko učiti, naj se sam pred slovensko uči. Pa žalostno se mi stori pri sercu, ko vidim, de u celi K. ni eniga, de bi kej maral za „šols. prijatela“, ki je za slovenske učitelje potreben kot ribi voda. Ja še clo duhovni gospodje, ki drugod slovenščino tako slavno in možko podpirajo, nič ne marajo, tudi začasni učitelj F. M—č ne. Vse pri nas le v ptuje nemške časopise zija v „Presse“ alj pa v „Laibacher Zeitung“. Tega je pač po Slovenskim treba?!

—p—

Družtvo sv. Mohora.

* Te dni smo sprejeli iz Gorice od gosp. Kociančiča imenitni rokopis: „Stari Urban ali zimski večeri dobrih kmetov.“ G. Kociančič so poskerbeli, da so ga Goriški bogoslovci spisali, so na njega marsikaj potrosili — ga pa vendar našemu društvu podarijo. Slava!

* „Drobtince za leto 1853“ so dokončane; kratko povemo, da so izverstne. Sedaj se je začela knjiga za društvo tiskati pod naslovom „Božidar.“ (Der Findling.).

Dalej so-pristopili p. n. gospodi: 951. Sparavec And., kapl. v Ormežu; 652. Fric Mat., kapl. pri sv. Miklavžu; 653. Stuhec Juri, kapl. v veliki nedelji; 654. Novk Juri, fajm. v Ormežu; 655. Medved Dav., župn. pri sv. Tomažu kod Lutom.; 656. Mavčič J., kapl. v Lutomeru; 657. Hofstetter Stanko, kapl. v št. Vidu nad Ipavo; Pavlič Jož., fajm. v Skedni pri Terstu; 659. Jaric Bal., kapl. v zgornji Pulskavi; 660. Cenc Gašp., kapl. v št. Pavlu pri Preboldu; 661. Belar Lav., učitel v Ternovem; 662. Krašovic Jern., fajm. v Mekinah; 663. Veršič Franc, fajm. v Ormežu; 664. Leyrer Frid. knjigar v Mariboru.; 665. Mitošič Mih., kapl. v Kamei pri Maribor.; 666. Kocbek Juri, kapl. pri sv. Marj. na Pesnici.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler, Natisnil J. Leon u Celovcu.